

(Kort bemærkning).

Tove Jørgensen (DKP):

Det kræver, at de har noget økonomi at styre med, men efter hr. Pilgaard Andersens opfattelse skal pengene jo gå til arbejdsgiverne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

14) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning vedrørende produktion og eksport af krigsmateriel [af Niels Helveg Petersen (RV) m. fl.]

(Beslutningsforslag nr. B 50. Fremsat 24/1 78).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Justitsministeren (Erling Jensen):

Det forslag til folketingsbeslutning, som tinget skal behandle nu, vedrører produktion og eksport af krigsmateriel. Baggrunden for forslaget er ifølge bemærkningerne, at det radikale venstre mener, at Danmark bør spille en mere aktiv rolle i bestræbelserne for at sikre en påbegyndende nedrustning. Forslagsstillerne mener, at bidraget hertil vil være en ny krigsmateriellov, og forslaget er da også vedlagt et udkast til en sådan ny lov.

Som det fremgår af folketingets forhandlinger så sent som i går, er det også regeringens opfattelse, at Danmark aktivt bør bidrage til at sikre freden og herunder bidrage til at skabe forståelse for det ønskelige i nedrustning. Danmark støtter de bestræbelser, der udfoldes med henblik på at reducere om-

fanget af våbenoverførsler. Men vi finder, at et skridt som det i det radikale venstres forslag beskrevne alene vil have mening som led i en samlet international nedrustningsaftale. Et isoleret dansk skridt vil kun have ringe, om overhovedet nogen, indflydelse på andre og langt mere betydelige våbeneksporterende landes holdning.

Regeringen har hidtil ment, at den gældende krigsmateriellov og våbenlov i det væsentligste har været et godt og tilstrækkeligt fundament for den førte våbeneksportpolitik, når man samtidig skal tage hensyn til danske forsvarsinteresser, til samarbejdet i NATO og til erhvervs- og beskæftigelsespolitikken.

Det centrale i det radikale venstres forslag er, så vidt jeg kan se, ønsket om, at der indføres et indspensabelt forbud mod eksport af krigsmateriel. De gældende bestemmelser om eksport af krigsmateriel findes ikke i krigsmaterielloven, men i våbenlovens § 6. Efter denne bestemmelse er det forbudt uden tilladelse fra justitsministeren i hvert enkelt tilfælde at udføre bl. a. materiel til land-, sø- og luftkrig. Våbenloven indeholder ingen retningslinjer for, hvornår der bør gives tilladelse til eksport af krigsmateriel, men der er flere gange her i folketinget redegjort for den praksis, der følges i justitsministeriet.

Jeg finder det rigtigt ved den givne lejlighed at gentage, hvad der herom tidligere er sagt.

Efter praksis gøres enhver anmodning om våbeneksporttilladelse til genstand for en konkret bedømmelse i lyset af dansk våbeneksportpolitik. Hovedprincippet heri har gennem en årrække været, at der nægtes eksporttilladelse til lande, der er inddraget i krigsriske begivenheder, eller til områder, hvor forholdene er så urolige eller ustabile, at de må befrygtes at udvikle sig til væbnede konflikter, herunder borgerkrig eller væbnet undertrykkelse af befolkningsgrupper. Og endelig til lande, mod hvilke der af FN er vedtaget våbenembargo.

Den i overensstemmelse hermed førte restriktive våbeneksportpolitik, der i øvrigt er på linje med de øvrige nordiske landes, har i realiteten betydet et totalt eksportforbud over for en række lande, hvor der herskede forhold som netop nævnt. Der har hidtil stået et stort flertal i folketinget bag denne restriktive våbeneksportpolitik, og der synes ikke i de forløbne år at have manifesteret sig et behov

[Justitsministeren]

for et fuldstændigt eksportforbud. Man må i denne forbindelse erindre sig, at den danske våbeneksport målt efter international målestok er ubetydelig.

Konsekvensen af den tekniske udvikling med stadig mere avanceret, stadig dyrere forsvarsmateriel er, at intet vesteuropæisk land, specielt ikke et land af Danmarks størrelse, har ressourcer til selvstændigt at gennemføre udvikling af dette materiel, ligesom en økonomisk forsvarlig produktion forudsætter adgang til et større marked end det enkelte lands.

På denne baggrund har der i de senere år i stigende omfang været bestræbelser i gang for at standardisere NATO-alliancens forsvarsmateriel og for gennem fælles produktion at udnytte ressourcerne bedre. Som et eksempel på dette produktionssamarbejde inden for NATO kan nævnes F 16-projektet.

En konsekvens af de radikales forslag vil være, at det vil blive umuligt for Danmark fortsat at deltage i det skitserede samarbejde inden for NATO, der åbner mulighed for dansk medproduktion. Forslaget vil medføre en betydelig ændring i dele af vort forsvarssamarbejde med de øvrige NATO-lande, et samarbejde, der er udfoldet af skiftende regeringer på grundlag af et stort flertal i folketinget og med almindelig forståelse i befolkningen. Specielt vil det fremsatte forslag have uoverskuelige konsekvenser for de allerede aftalte NATO-projekter.

Forslaget vil endvidere få konsekvenser for det danske erhvervsliv og for beskæftigelsessituationen. Forsvarsmateriel og komponenter hertil skal normalt opfylde kvalitetskrav, der er betydelig strengere end kravene til civile projekter. Det er velkendt, at det udviklingsarbejde, der foregår, og den teknologi, der anvendes til disse formål, ofte er banebrydende inden for de civile områder. Udnyttelsen af det udviklingsarbejde og denne teknologi kan imidlertid kun finde sted ved produktion og samarbejde med virksomheder i andre lande.

Ifølge forslaget bør der endvidere foretages en ajourføring af krigsmaterielbegrebet. Efter den gældende krigsmateriellov fastsættes det ved kgl. anordning, hvad der forstås ved krigsmateriel. Krigsmaterielanordningen fra 1937 er ikke siden blevet revideret, og det må erkendes, at anordningen i sin formulering ikke er ganske tidssvarende. Dette har

dog på den anden side ikke hidtil givet anledning til afgørende vanskeligheder, idet det har vist sig muligt for justitsministeriet efter forhandling med statens våbenkontrol og forsvarsministeriet at tilpasse anordningen til den tekniske udvikling uden at gøre vold på de hensyn, der ligger bag krigsmateriellovgivningen.

Det er muligt – og det vil jeg gerne overveje – at en revision af krigsmaterielanordningen er ønskelig, også af hensyn til industrien, selv om det må forudses, at også en revideret anordning formentlig hurtig vil vise sig utidssvarende på grund af den tekniske udvikling. En sådan revision vil kunne ske administrativt i samarbejde mellem de berørte ministerier.

Efter forslaget tænkes der endvidere indført en parlamentarisk kontrol med og styring af produktionen af krigsmateriel. Kontrollen udøves i dag af statens våbenkontrol, der er underlagt justitsministeren. Efter de radikales forslag foreslås beføjelserne til våbenkontrollen, der i lovudkastet benævnes statens krigsmaterielråd, væsentligt udvidet. Jeg har specielt mærket mig, at den foreslåede udvidelse af våbenkontrollens beføjelser vil være for mig at se unødigt indgribende over for bl. a. forsvaret, hvis indkøbsdispositioner i udlandet ifølge forslaget tænkes undergivet en detaljeret kontrol, som i en række tilfælde af sikkerhedsmæssige grunde må anses for uhensigtsmæssig.

Jeg mener ikke, at der under den hidtidige administration af gældende bestemmelser har kunnet konstateres noget behov for udvidelser af våbenkontrollens beføjelser, og på visse punkter forekommer de foreslåede udvidelser urealisable. Der tænkes hermed f. eks. på lovudkastets § 12, hvorefter våbenkontrollen skal holde øje med, om der på andre virksomheder end dem, der har produktionstilladelse, drives ulovlig krigsmaterielvirksomhed. Efter gældende lov fører statens våbenkontrol alene tilsyn med de virksomheder, der har tilladelse, medens det påhviler politiet at skride ind over for ulovlig krigsmaterielproduktion.

Jeg finder endvidere ikke, at der har vist sig behov for at indføre en kontrolmulighed, der går ud over muligheden for at drage justitsministeren parlamentarisk til ansvar i folketinget. Specielt forekommer det mig uheldigt, hvis våbenkontrollen skal under-

[Justitsministeren]

lægges et parlamentarisk tilsyn helt uden om den minister, der i øvrigt er ansvarlig over for folketinget for administrationen af den pågældende lovgivning.

Efter forslaget skal arbejdstagere have ret til at nægte at deltage i produktion af krigsmateriel uden fortabelse af rettighed. Dette punkt, der vedrører arbejdsretlige forhold, finder jeg ikke har nogen helt naturlig sammenhæng med spørgsmålet i øvrigt.

Jeg vil slutte af med at gentage, at forslaget og en vedtagelse af en ny krigsmateriellov efter de retningslinier, der er angivet i forslaget, synes at ville have uheldige og uoverskuelige virkninger for forsvaret, for erhvervslivet og for beskæftigelsen. Det er som sagt muligt, der er behov for en ajourføring af den gældende krigsmaterielanordning, og dette er jeg parat til at overveje og til at drøfte med retsudvalget, som jeg går ud fra forslaget bliver henvist til, ligesom jeg naturligvis er helt parat til at besvare de øvrige spørgsmål, der måtte blive rejst under udvalgsbehandlingen.

Poul Mortensen (S):

Da mit partis ordfører i denne sag, hr. Otto Mørch, er forhindret, skal jeg kort vurdere dette forslag til folketingsbeslutning vedrørende produktion og eksport af krigsmateriel. Der er ingen grund til en gentagelse af ministerens synspunkter, som jo var meget omfattende. Ud over at give tilslutning til ministerens synspunkter skal jeg kun gøre nogle enkelte bemærkninger.

Selvfølgelig er socialdemokratiet indstillet på aktivt at bidrage til at sikre freden og herunder at bidrage til at skabe større forståelse for det ønskelige i nedrustning. Herom hersker der ingen tvivl, særlig ikke efter gårsdagens debat i tinget. Men vi er også så realistiske, at vi erkender, at det at tage skridt som det, det radikale venstre her vil tage, alene vil have mening som led i en samlet international nedrustningsaftale. Vi synes også, det er vigtigt at få understreget ministerens og dermed regeringens synspunkter vedrørende den første restriktive våbeneksportpolitik, der i øvrigt ligger helt på linje med de øvrige nordiske landes våbeneksportpolitik. Denne politik, som hidtil har haft et stort flertal i folketinget bag sig, har jo i realiteten betydet et totalt eksportforbud over for en række

lande, hvor der hersker uro eller er så ustabile forhold, at der kunne udvikle sig væbnede konflikter m. v.

Vi synes også, det er vigtigt, som ministeren gør det, at få markeret, at forslaget, som det er udformet, bestemt ikke er uden konsekvenser for dansk erhvervsliv og dermed for dansk beskæftigelse.

Vi er derfor af den opfattelse i socialdemokratiet, at en ny krigsmateriellov som foreslået af det radikale venstre kan få uheldige og uoverskuelige virkninger både for forsvaret, for erhvervslivet og for dansk beskæftigelse, og derfor må vi afvise forslaget, men er naturligvis åbne for at undersøge behovet for en ajourføring af den gamle krigsmaterielordning; lad os bare se nærmere på det under arbejdet i retsudvalget.

Erlendsson (FP):

Jeg skal ikke bruge mange ord på dette forslag. Det er mærkeligt derved, at det som et forslag til folketingsbeslutning faktisk indeholder et fuldt færdigt lovudkast. Det er ikke ofte, man ser det, men der siges, at det skyldes en arbejdsgruppe med tilknytning til det radikale venstre, åbenbart ikke nogen nær tilknytning, men altså en tilknytning. Det er da også præget på fremragende måde af en lang række typisk radikale ingredienser som mistillid over for erhvervslivet og skinhellig afstandtagen fra den hjemlige våbenproduktion, som man vil lægge hindringer i vejen for nu ved en skærpelse af den lov, som de radikale havde en stor del af ansvaret for, 1937-loven. Nu skal det altså være fuldstændig forbudt at eksportere. Det er ikke noget, der henlægges til ministeriets afgørelse, det skal simpelt hen være forbudt.

Det vil gøre Danmark totalt afhængig af udlandet, og under den synsvinkel, som ministeren også nævnte, at man netop inden for EF arbejder på en standardisering af våbenproduktionen, vil Danmark være komplet ude af stand til at konkurrere på noget punkt, hvad enten det gælder den elektroniske industri, eller det gælder skibsværftsindustrien. På begge disse områder er det af særdeles stor betydning, at der ikke lægges hindringer i vejen, men at tværtimod den tilfældighed, der ligger i, at man i hvert enkelt tilfælde skal have tilladelse, bør fjernes for at gøre det muligt for virksomhederne at tilret-

[Erlendsson]

telægge den bedst mulige og den mest økonomiske produktion og planlægning på lang sigt.

I en henvendelse fra Elektronikfabrikantforeningen i Danmark er folketingets partier for få dage siden blevet gjort bekendt med, at adskillige af deres produkter, de produkter, der fremstilles af denne industri her i Danmark, fremstilles efter standardspecifikationer og militære specifikationer, de såkaldte »mil. specs«, der opstiller en række veldefinerede krav til komponenternes kvalitet, pålidelighed m.v. Hvis dette forslag føres ud i livet, vil det således ramme en væsentlig del af den danske produktion og eksport, og foreningen af elektronikfabrikanter vurderer, at det vil komme til at ramme en tredjedel af den danske elektronikapparateksport, som i 1977 androg mere end 2 mia kr.

Man siger endvidere – hvilket jeg også må tage som en kendsgerning – at elektronikindustrien er placeret som Danmarks tredjestørste eksporterhverv med en samlet medarbejderstab på ca. 25.000. Man kan altså se, at det i mange måder er et genialt forslag, man kommer med her fra det radikale venstre i en tid med kæmpearbejdsløshed.

Det samme gælder i høj grad for den danske værftsindustri. Både på Ålborg Værft og på Frederikshavn Værft har man haft held til at fremstille skibstyper og sætte dem i serieproduktion – det gælder i hvert fald for Frederikshavn Værfts vedkommende – skibe, som er meget højt vurderet inden for NATOs kreds som det sidste og bedste på dette område. Begge disse skibstyper, den mere langsomtgående fra Aalborg Værft og den meget hurtiggående fra Frederikshavn Værft, vil være særdeles velegnede til at løse fiskeriinspektionsopgaver. Vi ved jo, at de fleste lande i verden har indført 200 sømils grænse for deres fiskeriområde, og der er et meget stort, udækket marked, hvis der kan gives den danske industri sikkerhed for, at de fremstød, man vil gøre på disse markeder, vil blive fulgt op af en tilladelse fra regeringen.

I stedet for at forøge vanskelighederne for eksporten er det, som kræves for øjeblikket, at man fjerner de sidste hindringer og giver generelle regler, som industrien kan rette sig efter.

Mit partis ordfører, fru Mette Madsen, er optaget af et vigtigt møde andetsteds her i huset i øjeblikket, og jeg skal kort fremlægge vinstres synspunkter, afvisende synspunkter.

Det radikale forslag forekommer virkelighedsfjernt og i sin konsekvens farligt for dansk industri og dansk samfundsøkonomi. De gældende regler på dette område trænger efter vores opfattelse ikke til skærpelse. Skal man diskutere en ændring af denne lov, burde der snarere være tale om en yderligere liberalisering. Den vil vi gerne drøfte.

I øvrigt forekommer forslaget ufuldkomment. Der tales om revision af loven af 7. maj 1937, ikke om det, vi kalder våbenloven, lovebekendtgørelse af 20. maj 1965, skønt det udkast til krigsmateriellov, som er bilag til beslutningsforslaget, i realiteten vil erstatte begge de to gældende love. Men det gør nok ikke så meget, for beslutningsforslaget bliver næppe nogen sinde vedtaget.

På grund af de radikale hensigter skulle man imidlertid nok rejse det spørgsmål: hvor skal egentlig grænsen gå ved definition af begrebet krigsmateriel? Det er nærliggende i disse år at pege på et område, der var ganske ukendt i 1937, elektronikindustrien, som er omtalt, komponentindustrien og den dertil knyttede ekspertise. Denne produktion kan bredt taget finde anvendelse i såvel moderne våbenproduktion, i våbensystemer som overalt i det moderne, industrialiserede civile samfund. Skulle folketinget virkelig beslutte at afskære Danmark fra eksport og ekspansionsmuligheder på disse områder, hvor vi er en slags eksperter, i disse år, hvor vi har store beskæftigelsesmæssige og samfundsøkonomiske vanskeligheder?

Elektronikindustrien og værftsindustrien har hr. Erlendsson omtalt så udmærket, det dækker ganske vores synspunkter. Kuriøst kunne det være at nævne, at man f. eks. i Frederikshavn bygger nogle aldeles fremragende, store minelæggere, der skal være verdens bedste. Det er vel sådan set det eneste våben, man efter radikal tankegang skulle kunne acceptere med nogen sympati, det er dog overvejende et defensivt våben.

Det er også svært at se nogen fornuftig begrundelse for, at vi først kæmper for at opnå en stor kompensationsproduktion ved køb af nye våben til flyvevåbenet og derefter på en noget hyklerisk måde skulle lade en parallel produktion foregå i USA af ting, vi

Kaj V. Andersen (V):

[Kaj V. Andersen]

selv kunne producere, nemlig komponenter til de mange F-16 fly, som sælges uden for NATO-området. Danmark kan bare anvende gældende lov, da der ikke sælges til lande i krig eller lande med indre væbnede konflikter.

Så er der det forslag om parlamentarisk kontrol i form af et tilsynsråd, der er anført i formålsparagraffen, og det er jo, hvad man kunne kalde nogle radikale kongstanke, vi har mødt mange gange før. Venstre tager ganske afstand fra oprettelse af råd og udvalg, som blander lovgivende og udøvende magt. Hvor kontrol er nødvendig, er det en regeringsopgave alene.

Skal loven om eksport af krigsmateriel drøftes, kan det som sagt efter vores opfattelse alene ske med henblik på en liberalisering. Vi afviser ganske det radikale forslag.

Hagen Hagensen (KF):

Jeg kan ganske slutte mig til, hvad justitsministeren har sagt; om denne sag; jeg tror ikke, jeg evner at føje meget til og kan i hvert fald ikke sige det bedre, end justitsministeren gjorde det. Min fulde anerkendelse heraf.

Der er for mig ikke nogen som helst tvivl om, de bemærkninger skal jeg dog gøre, at det radikale forslag går langt videre, end jeg overhovedet kunne være med til. Det er nævnt af tidligere ordførere, og der er da heller ikke nogen som helst tvivl om, at den udstrækning, man giver punkterne 1 og 2 om fuldstændigt forbud mod eksport og navnlig da også punkt 3 om at udpege tilsynsråd, ville forflygtige ministeransvaret og prøve på at overføre det til folketinget. Det er helt klart, at vi overhovedet ikke kan være med til dette. Jeg synes i øvrigt ikke, at det emne, vi her har med at gøre, egner sig til nogen som helst form for kontrol fra folketingets side.

Jeg skal lade spørgsmålet om, hvorvidt man kan nægte at tage arbejde i en virksomhed, der fremstiller krigsmateriel, hvile, blot den bemærkning, at den kvinde eller mand, der står og triller rundt på en eller anden lille bitte ting, der bruges til en elektronikkomponent, kan altså ud fra betragtningen om, at dette også kan bruges som krigsmateriel, komme og sige: det vil jeg ikke have med at gøre. Jeg tror, det er uigennemtænkt,

og det er i hvert fald uigennemførligt, og jeg må både af hensyn til Danmarks forsvar, af hensyn til vort erhvervsliv, af hensyn til beskæftigelsen – det gælder ikke mindst de ting, der har været nævnt både inden for elektronikbranchen og inden for vore skibsværfter – og i øvrigt ud fra hele vores grundholdning, herunder det samvirke vi har inden for NATO, ganske afvise forslaget.

Mimi Jakobsen (CD):

Jeg er ganske enig i de foregående ordføreres bemærkninger om de store perspektiver i forslaget, der går på beskæftigelsen, erhvervslivets vilkår osv., og jeg skal derfor ikke gøre mange bemærkninger om det.

Vi skal ikke fra CDs side tage stilling til, om der kan være behov for visse ændringer af de nuværende regler for eksport og produktion af krigsmateriel. Disse 40 år gamle regler kunne måske være forældede, men ministerens bemærkninger tyder ikke på, at dette er tilfældet. Vi er i hvert fald helt uenige i de retningslinjer for revision, som i forslaget opstilles af medlemmer af det radikale venstre. Baggrunden for denne uenighed er først og fremmest, at CD er helhjertet tilhænger af vor deltagelse i NATO-samarbejdet, et samarbejde, der, såfremt dette forslag skulle blive vedtaget, tydeligvis ville blive hæmmet og muligvis umuliggjort.

Dernæst standser jeg ved, at det er fuldstændig umuligt at sondre mellem komponenter eller know-how fremstillet til krigsformål og til civile formål. Vi ved jo, at væsentlige opfindelser inden for den elektroniske industri, f. eks. inden for kommunikationsområdet, blev gjort under sidste verdenskrig. Også henvendelsen fra Elektronikfabrikantforeningen vidner om denne overlappning. Hvorledes man inden for den kemiske industri skulle kunne skelne, er for os at se ligeledes uoverskueligt, og samme forhold gælder givetvis inden for andre industrigrene.

CD er som alle andre tilhænger af nedrustning, men det foreliggende forslag må vi afvise. Det virker, som om man har villet tænde et stort, fint lys på nedrustningens alter, men ikke rigtig har kunnet finde et sted at placere det.

Lilli Gyldenkilde (SF):

[Lilli Gyldenkilde]

Jeg synes nok, at nu må det være på tide, at det radikale venstre får lidt andre ord med på vejen, og det vil jeg så begive mig ud i.

Vi ser dette forslag som et led i nogle bestræbelser for aktivt at arbejde for en nedrustning, og vi er i høj grad enige i, at det er nødvendigt, for hvis vi ser os om i verden, findes der vel efterhånden våben til, at vi kan blive dræbt allesammen 100 gange mindst, og én gang skulle vel egentlig være tilstrækkeligt. Det kan vi selvfølgelig ikke umiddelbart gøre noget ved, for det er jo i høj grad supermagterne, der ligger inde med disse våben, men jeg synes nok, vi kan sige, at det, vi herhjemme kan gøre, skal og bør vi gøre. Vi må gøre, hvad vi overhovedet kan for at få nedrustningen i gang, sådan at der kan skabes en folkelig opinion, som kan føre til, at Danmark kan komme til at gøre en indsats for at bekæmpe våbenkapløbet.

Jeg skal bare om et enkelt punkt sige, at SF har selv engang stillet forslag om, at ingen arbejdssøgende skulle kunne tvinges til at tage arbejde, der strider mod vedkommendes samvittighed, så det synes vi er et glimrende forslag, som vi er helt enige i.

Vi synes også, det er ganske nødvendigt, at der kommer parlamentarisk kontrol med disse ting, men efter at jeg har lyttet til ordførerne, kan jeg forstå, at det har ikke mange chancer. Jeg vil nu sige tak til det radikale venstre alligevel, fordi de har fremsat forslaget, for det kan da medføre, at der bliver nogen debat omkring disse ting, og at vi kan få nogle oplysninger frem i udvalget måske, som var rare nok at have siden hen.

Margit Hansen (DKP):

Da hr. Fuglsang ikke kan være til stede og deltage i debatten, skal jeg på den kommunistiske gruppes vegne blot komme med nogle få bemærkninger til det foreliggende forslag.

Den kommunistiske gruppe er positiv over for forslaget om en revision af lovgivningen om produktion og eksport af våben. En sådan ændring, som gør loven mere tidssvarende, tydelig og fremfor alt mere effektiv, er, som det siges i bemærkningerne, i høj grad påkrævet.

Danmarks andel af våbenproduktionen er, som det også siges, yderst beskedent set i verdensmålestok, men dels er det nødvendigt, at vi har muligheden for at kontrollere, hvor

stor produktionen i virkeligheden er på de forskellige områder, dels kan vi gennem en ærlig holdning gøre noget for at præge verdensudviklingen i al almindelighed.

Sagen er jo – og det fremgik også af gårsdagens debat – at netop produktion og handel med våben er en af vor tids allerstørste onder. Ikke alene er en 65-dobling af den internationale våbenhandel fra 300 mill. dollars i 1952 til 20 mia dollars i 1975 en hån mod de hundrede millioner af mennesker, der lever i sult og uden rimelige sundhedsmæssige og uddannelsesmæssige muligheder, men vi oplever også daglig i praksis, hvad Krupp angiveligt og troligt nok skal have sagt, nemlig at kanonkongerne ikke blot laver våbnene, men de skaffer også de nødvendige markeder. Eller som Eisenhower sagde i sit sidste budskab til USAs folk:

»For hver ny fabrik for militær produktion, faktisk for hver ny produktionskontrakt, vejer disse særinteresser stadig tungere og får stadig mere fordærlige følger.«

Det samme gælder også herhjemme. I samme omfang som dansk industri direkte eller indirekte inddrages i eller bliver gjort afhængig af den internationale våbenhandel, i samme omfang vil det på fordærlig måde påvirke vor almindelige holdning. Det, som kaldes fordærlige følger, gælder i virkeligheden også beskæftigelsen, så sandt som våbenproduktion i forhold til investeringerne giver mindre beskæftigelse end andre investeringer. Men de giver til gengæld selvfølgelig højere profitter.

En for os bemærkelsesværdig bestemmelse er det foreslåede punkt 5 om retten til at nægte at medvirke ved tilvirkning af krigsmateriel uden fortabelse af rettigheder. Vi synes, det er rigtigt, at man har en sådan bestemmelse med.

Der vil muligvis være problemer med at få formuleret loven rent praktisk, bl. a. vil det måske kunne skabe nogle debatter om, hvordan kontrollen skal udøves, men forslagsstillerne motiverer netop forslagets form som forslag til folketingsbeslutning med, at man er indstillet på, at det skal tjene til at åbne debatten. På den baggrund vil vi stille os positivt til forslaget.

Kurt Hansen (VS):

[Kurt Hansen]

Fra venstresocialisternes side er vi ligeledes positive over for det forslag, der er lagt frem her fra det radikale venstre. Som jeg var inde på i går under den lange debat, vi havde omkring nedrustningsproblematikken, ligger der nogle meget farlige tendenser i, at vi får en stigende militarisering af den danske økonomi og af virksomhederne i det hele taget.

Som jeg citerede fra Børsen den 19. august 1975, er det sådan, at man kan forvente, at de folk, som skal lave dette krigsmateriel, som skal lave elektroniske komponenter af en eller anden art, vil få undersøgt deres karakter, levevis og dømmekraft, som det er blevet udtrykt af major Busck fra forsvarets efterretningstjeneste.

Vi kan altså forvente en politisk kontrol med disse arbejdere, der er ansat til at fremstille forskellige former for elektronisk udstyr, som kan bruges i krigsøjemed.

Vi mener også, det er uhyre vigtigt, som der gøres opmærksom på i det radikale forslag, at man får en klar definition af, hvad der forstås ved krigsmateriel, at man får nogle tidssvarende definitioner, således at man er i stand til meget klart at præcisere, hvor hvad hører hjemme. I et skriftligt svar, der blev afgivet den 30. august 1976 på et spørgsmål, der var rejst af et tidligere radikalt folketingsmedlem, hr. Bilgrav-Nielsen, siger justitsministeren – jfr. Folketingstidende 1975–76, sp. 12257:

»Som eksempel kan nævnes, at F-16-flyets elektroniske navigationsudstyr, der findes ganske tilsvarende i civile fly, ikke er anset som krigsmateriel, medens elektronik, der vedrører flyets våbensystemer, anses for at være omfattet af krigsmaterielbegrebet.«

Det er naturligvis helt uacceptabelt set ud fra VS' synspunkt, at noget sådant ikke falder klart ind under begrebet krigsmateriel. Bl. a. derfor kan vi være med til at støtte det radikale forslag.

Forslaget opererer endvidere med, at der skal være et tilsynsråd, der skal være sammensat på den måde, at hvert af de i finansudvalget repræsenterede partier skal have en repræsentant i dette tilsynsråd. Normalt er vi ikke fyr og flamme i forbindelse med parlamentarisk tilsyn, fordi det kan give nogle illusioner om, hvordan og hvorledes tilsynet reelt kan udføres, men i det her tilfælde mener vi faktisk, at sidder der nogle folk i et

sådant tilsynsråd, der vil gøre noget effektivt ved det, er der også nogle muligheder for at få kulegravet problemerne på en måde, der er god.

Med de her bemærkninger kan vi tilsige en velvillig og positiv støtte til forslaget videre behandling i retsudvalget, og kommer det frem til anden (sidste) behandling her i salen, kan vi også stemme for det.

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg vil gerne sige tak for den støtte, der er givet til forslaget fra nogle partiers side, og til indledning ganske kort resumere, hvad der er årsagen til, at vi fremsætter dette forslag, og hvorfor vi mener, det er nødvendigt at gennemføre en revision af den gældende krigsmateriellov.

Der er for det første for vort vedkommende et moralsk synspunkt i dette. Vi finder ikke, at det er Danmarks opgave at bygge sin industri ud med henblik på produktion af ødelæggelsesmidler. Vi gør det specielt ikke, når vi betragter den udenrigspolitiske udvikling, som foregår, hvor – som det var stærkt fremme under debatten i går – våbenhandelen er i stadig stigen, og hvor våbenomsætningen, eksport af våben fra stormagter til andre lande, udgør et af de allerstørste problemer overhovedet for den samlede verdenspolitik. I den situation, vi befinder os i, hvor et flertal af verdens befolkning lever under usle forhold, er der hårdt brug for ressourcer til udvikling i disse områder, og derfor finder vi, at våbenhandelen, nedrustningsproblemerne i det hele taget, er et af de største spørgsmål i tiden og med sikkerhed vil blive et større problem i de kommende år.

Vi ønsker ikke, at der skal opstå en selvstændig dansk våbenindustri af stort omfang. Vi vil, når det drejer sig om våbenindustri, uhjælpelig være uselvstændige underleverandører. Vi bliver ikke det land, der kommer til at foretage den industrielle udvikling af nye våbensystemer. Vi bliver det ikke, og vi skal heller ikke være det. Vi bliver underleverandørerne, der får lov til at levere nogle dimser til de store selskaber, som har specialiseret sig i at levere våbenudstyr til stormagterne.

Dermed er der sådan set også angivet et perspektiv for beskæftigelsen i denne sektor. Ser vi på det lange sigt, er vi overbevist om, at vi vil have langt større beskæftigelsesnytte

[Niels Helveg Petersen]

af at investere i civil teknologi, også i lavteknologi af den art, som udviklingslandene i særlig grad har brug for ved udbygningen af deres økonomier, end af at være medproducenter af udstyr, hvis avancerede dele er udviklet uden for landets grænser.

Endvidere gør der sig det særlige gældende ved al form for våbeneksport, at det så langtfra at være et frit marked, som jeg nærmest måtte forstå at hr. Kaj V. Andersen antog, er det mest regulerede af alle markeder for industriprodukter. Våben og våbensystemer sælges ikke frit, men er alle steder undergivet politiske reguleringer. Der er ikke her tale om, at den dygtigste producent uden videre får ordrerne. Der er tale om, at når der placeres våbenordrer, går de til de lande, hvor det nu engang politisk er mest hensigtsmæssigt at afgive ordrerne. Derfor er det også ud fra et industripolitisk synspunkt på længere sigt bedre for et land som Danmark at investere og sætte kræfterne ind på områder, hvor vi har en mulighed for varigt at gøre os gældende.

En selvstændig årsag til, at vi har fremsat forslaget, er uklarheden i den gældende lovgivning om, hvad der egentlig er krigsmateriel. Der er sket en voldsom udvikling militærteknologisk, og hvad der var krigsmateriel for få år siden, er ikke det samme som det, der er krigsmateriel i dag.

Ministeren omtalte den administration af den gældende lov, som man i dag følger. Den administrative praksis er således tilrettelagt, at vi ikke eksporterer til lande, hvor der er risiko for, at våben kan blive anvendt, hvorimod vi giver eksporttilladelser til områder, hvor der er en sandsynlighed for, at de ikke vil blive det.

Det er ikke nogen enkel administration af en lovgivning. Der er en række lande, hvor det er vanskeligt at træffe afgørelse om, hvorvidt våben kan tænkes at blive bragt i anvendelse eller ikke, og jeg synes, at vi under alle omstændigheder skal være klar over, at ganske uanset hvilke administrative og politiske indvendinger man kan rejse imod vort forslag, har man allerede i den nugældende lovgivning en række af de sondringsproblemer, som man har nævnt i forbindelse med det radikale forslag. Det er ikke sådan, at de nugældende bestemmelser er nemme at administrere, tværtimod. De er meget vanskelige at administrere, og vi mener, det vil

være bedre politisk at skære igennem og sige, at vi ikke ønsker våbeneksport, fremfor at gå ind i de meget vanskelige afgørelser, man i dag skal ind i.

Jeg forstod på ministeren, at han var villig til at se på selve den anordning, der knytter sig til våbenloven, og revidere den. Jeg lyttede med interesse, og jeg håber, at der i dette ikke kun gemmer sig et tilsagn om en teknisk forbedring, men at der måske også kunne være en åbning i den retning, som vi kunne ønske. Vi ønsker i hvert fald i udvalget nøje at diskutere netop dette spørgsmål med ministeren.

Jeg skal gøre et par bemærkninger om specielt ministerens indlæg. For det første siger han – og det er gået igen fra flere taleres side –: vi vil kun være med til våbeneksportforbud som led i en samlet opgørelse af problemet, hvor alle lande bidrager. Det er karakteristisk for situationen på nedrustningsområdet. Alle bedyrer, at de gerne vil nedruste, alle bedyrer, at det bestemt ikke er dem, der bidrager til oprustningen, alle venter på, at de andre skal begynde, og Danmark er faktisk et af de få lande her på jordkloden, der kunne gøre det. Netop i forlængelse af vores diskussion i går om nedrustningen, hvor vi måtte spørge os selv, hvad et land som Danmark konkret kan gøre for at medvirke til at sætte en proces i gang, der fremmer nedrustningen, vil vi pege på, at her er der et område, hvor vi uden skadevirkninger, men med gunstige virkninger, kunne gå i spidsen og dermed give et eksempel for andre lande, der i øvrigt står trippende og venter på, at andre skal tage initiativer.

Et andet argument, som har været fremført af ministeren og flere andre talere, er dette, at ud af våbenproduktion kommer der banebrydende ny teknik, som kan være med til at stimulere beskæftigelsen.

Dertil er at sige for det første, at den banebrydende ny teknik som oftest er banebrydende ny teknik inden for våbenområdet, altså en selvaccelererende udvikling inden for våbenområdet, og for det andet, at jeg ikke ser noget som helst tegn på, at det er et land som Danmark, der står for den banebrydende ny teknik. Vi får som tidligere nævnt lov til at producere nogle af de mere banale dimser til de våbensystemer, vi bidrager til.

[Niels Helveg Petersen]

Jeg har et par bemærkninger til enkelte ordførere. Først til hr. Erlandsen, som sagde, at det var et skinhelligt forslag. Det undrer mig sådan set at skulle høre det netop fra en repræsentant for fremskridtspartiet, der jo gjorde sit indtog i dansk politik med, når det drejede sig om forsvarsområdet, at sige, at vi kunne nøjes med en telefonsvarer. Det er selvfølgelig også avanceret teknik, og det ville være én ordre til B&O, så var det overstået. Jeg synes altså nok, at hr. Erlandsen sådan lige skulle veje sine ord lidt mere på en guldvægt. Ikke at jeg forventer, det vil ske.

Dernæst må jeg anholde, at hr. Erlandsen hævdede, at der inden for EF foregik standardisering af våben. Jeg vil ikke i alle henseender forsvare EF, men over for en så kraftig beskyldning må jeg dog tage EF i forsvaret. Der foregår ikke en sådan standardisering af våben og våbensystemer inden for EF.

Hr. Kaj V. Andersen ønskede en liberalisering, og det samme gjorde hr. Erlandsen. Det var, ligesom der i begge de taleres indlæg lå, at man måske skulle forlade den praksis, vi i øjeblikket har med ikke at eksportere våben til lande, der kunne tænkes at komme i krig. Hvis det er det, der ligger i udtrykket liberalisering, synes jeg, vi skal have det klart frem, for at vi så kan starte diskussionen på det grundlag. Jeg tør godt på forhånd meddele, hvad der nok ikke vil overraske nogen, at det er ikke et standpunkt, der er vores.

Min tid er udløbet, og jeg skal derfor indskrænke mig til til sidst at sige, at vi vil fortsætte med at gennemdiskutere denne sag i retsudvalget. Vi håber, at det på trods af den modtagelse, forslaget har fået, vil være muligt at finde nogle åbninger. Ellers må vi fremsætte forslaget igen i næste samling for at tvinge den diskussion i gang, som på noget længere sigt kan betyde, at Danmark tager et selvstændigt initiativ på området.

Erlendsson (FP):

Jeg går ud fra, at når hr. Helveg talte til hr. Erlandsen, var det mig, han mente. Derfor skal jeg også svare på de få indvendinger imod min tale, som hr. Niels Helveg Petersens tale indeholdt.

Denne telefonsvarer er, jeg ved ikke hvor mange gange, blevet dementeret som ikke

værende fremskridtspartiets standpunkt. Vi er 26 medlemmer af fremskridtspartiet her i folketinget. De 23 er NATO-tilhængere, de 3 er det ikke; de 23 medlemmer går altså ikke ind for telefonsvareren. Jeg har gerne villet sige det én gang til meget tydeligt, selv om det er sagt mange gange før, men hos nogle er det altså længe om at trænge ind. Nu håber jeg, at jeg fra hr. Niels Helveg Petersens side er fri for at høre det mere.

Forsvarssagen var ikke noget hovedpunkt, da fremskridtspartiet blev dannet, og derfor er der heller ingen partidisciplin her, men vi er dog enige om, at med et så stort flertal inden for gruppen, der er tilhængere af NATO, går alle med. Det har også hr. Glistrup flere gange erklæret her i tinget.

Endelig vil jeg sige til hr. Niels Helveg Petersen, at jeg var glad for, at han rettede min fortalelse om EF. Det var naturligvis NATO, jeg tænkte på, og det er jeg helt sikker på at hr. Niels Helveg Petersen også godt var klar over.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Første næstformand (Grete Hækkerup):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Markedsudvalget (3/3 78):

Udtræder: Brusvang

Ny stedfortræder: Melchior

Folketingets næste møde afholdes onsdag den 8. marts kl. 13.00.

[Første næstformand]

Angående dagsordenen henviste første næstformand til den i salen opslåede dagsorden. dage i den pågældende uge henviste første næstformand til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 14.36

Angående folketingets arbejde de følgende